

Josep PERARNAU I ESPELT

TROBALLA D'UN FULL AMB TEXT LLATÍ
D'UN CAPÍTOL DEL *LLIBRE DE CONTEMPLACIÓ*,
DE LLULL PER A LA MOGUNTINA?

Era el 15 de setembre del 2008, dos quarts de cinc de la vesprada a la Handschriftenabteilung de la Bayerische Staatsbibliothek de Munic, quan hom ja mira el rellotge per saber quant manca per al cop del gong, que anuncia per al cap d'un quart el tancament de la secció; fullejava el Clm. 10518 i me'n saltà un full de paper que fins aleshores havia resistit allí, doblat entre els ff. 92v i 93r del dit volum, copiat a Berga el 1419, per Albert de Greifswald (Albertum de Grippeswaldis), segurament un dels copistes que havien vingut a Catalunya acompanyant Benet XIII i proclamant-ne la legitimitat papal.

El full, a partir d'ara conservat a l'arxiu de la dita Handschriftenabteilung (Hss.-Archiv), carpeta corresponent al Clm. 10518, transcripció del text llatí del *Llibre de contemplació* de Ramon Llull corresponent a la rúbrica que encapçala el f. 93r, copiada en el full; fa 37,5 cm de llargada i 23,2 d'amplària i la caixa d'escriptura és de 28,5 × 17 cm; té 35 línies en cada una de les dues cares: el transcripció sencer perquè creuria que diu alguna cosa sobre la història (o, més ben dit, la prehistòria) de l'edició Moguntina; per això l'encaro en quàdruple columna, amb el llatí d'aquesta edició, volum IX del 1740, p. 227, i amb l'original català de l'Ambrosiana milanesa.

El paper és de bona qualitat, té filigrana, que correspondria a la secció d'*Armoires* del Briquet, però segurament no hi és perquè és massa moderna; i en el Piccard el volum corresponent a armes/Wappenwasserzeichen, la filigrana té tres parts, de dalt a sota: corona comtal(?), escut d'armes, i penjoll acabat amb dues lletres, diria O-V; la part central té l'escut d'armes semblant a la que reproduïx Theodor Gerardy, *Datieren mit Hilfe von Wasserzeichen* (Schaumburger Studien, 4), Buckeburg, Verlag Grimme 1964, p. 60, escut F: la del full té a la part alta, sota la corona, com front i ulls i en la inferior un corn amb la corresponent corretja de cuir. En la part superior de la primera pàgina, una mà, segurament del segle XVIII, escriví Cod. Clm. 10518, fol. 93; al voltant de la pàgina, „probationes pennaë” amb lletres majúscules; en la inferior «Charissime in Xto. frater».

A fi de veure l'evolució d'un text lul·lià abans d'arribar a l'edició Moguntina transcriuré en paral·lel: 1) l'original català del ms. de Milà, Ambrosiana, A. 268, Inf., ff. 94a-95a; 2) la còpia del ms. Clm. 10518, f. 93; 3) la còpia del full manuscrit; 4) el cap. CIII de l'Edició Moguntina, IX.

1) Còpia de l'original català:

CIII. Comensa lo segon uolum, en lo ters libre. De la .XX.III. distincions, qui tracta de ueser. Con hom se pren guarda de l'entrament e l'iximent que home fa en est món.

1. Déus gloriós, uertuós, a uós, Sényer, sia donada e coneguda tota glòria e tot honrament e tota honor, qui demostratz a nostres huls corporals la uiltat e la sutzetat de la matèria qui ix del home mascle en la fembra, de la qual matèria, Sényer, s'enjenra e-s compon l'ome en lo comensament que comensa a entrar en est segle.

2. Si-l rey, Sényer, o-l noble príncep, con entra en la ciutat ue uestit, Sényer, de nobles draps e de nobles uestirs, e atroba, Sényer, totes les carreres de la ciutat enpaliades e encortinades de draps d'aur e de seda, l'ome, Sényer, con entra en est món e nex de la fembra, ue uestit, Sényer, de fort sutza uestidura, e ix, Sényer, del pus sutze e del pus uil loc qui és [f. 94b] en la fembra.

3. L'entrament de nos altres, Sényer, adoncs con uenim en est món, tot lo veg, Sényer, ple de dolors e de plors e de grans angoxes, cor la mare plora e crida e plany per les greus dolors que sent e per l'acostament de la mort que li és prop: e l'enfant que nex, Sényer, veg, Sényer, que plora e crida, per lo gran constrenyiment que sent e per la gran dolor que sosté a son néxer.

4. O Rey dels reys, o Senyor dels senyors, o gloriós sobre totes glòries! Nós uesem, Sényer, que neguna creatura no entra en est món tan caytiuament ni tan mesquina com home, cor home, Sényer,

2) Còpia del ms. Clm. 10518:

Incipit tercius liber et secundum volumen huius operis. Incipit 23ª distincio in qua tractatur de sensu visus. Qualiter aduentus hominis in carne et eius corruptio carnalis patefiunt humano visui corporali. Capitulum 101.

[1] [D]eus, qui humanum corpus virtute 5 sensuum corporalium decorasti, omnes populi concinant tuas laudes, qui insinuas manifeste nostris corporalibus oculis vilissimam et sordidissimam materiam seminis, ex quo humanum corpus in mulieris vtero generatur.

[2] Domine deus virtutum, sicut reges, principes et alii magnates quando de nouo ingrediuntur aliquam civitatem, veniunt induti preciosissimis vestimentis et inueniunt omnes vicos civitatis palliis et aliis pannis aureis et sericis adornatos; a contrario sensu, quando homo venit in hunc mundum, nascens de vtero mulieris, vestitus sordidissima veste venit et egreditur per fitidiorum locum et viliorum, qui sit in toto corpore mulieris.

[3] Totus aduentus hominis in hunc mundum est plenus doloribus, fletibus, gemitibus et quamplurimis aliis passionibus non dicendis, quia nos videmus quod tunc mater patiens innumerabilibus doloribus cruciatur, et propter partum suum deuenit fere ad obitum corporalem et quandoque pluries propterea etiam moriuntur, vt patet omnibus; et puer qui nascitur plangit, flet et gemit propter maximas passiones, quas sustinet in nascendo.

[4] Deus preuisor omnium futurorum, nos videmus quod nulla creatura deuenit in esse in hoc seculum cum tanta miseria sicut homo, nam homo totaliter impotens et nudus nascitur in hoc

3) Còpia del full manuscrit:

Incipit tertius Liber et / Secundum Volumen huius operis et vigesima tertia Distinctio / in qua tractatur de Sensu visus, qualiter adventus hominis in carne, et ejus corruptio carnalis patefitur humano Visui corporali.

Capitulum 101

1. Deus qui humanum corpus virtute quinque sensuum corporalium decorasti, omnes populi concinant tuas Laudes, qui insinuas manifestè nostris corporalibus oculis vilissimam et sordidissimam materiam Seminis, ex quo humanum corpus in mulieris utero generatur.

2. Domine Deus Virtutum Sicut Reges, Principes, et alii magnates, quando de novo ingrediuntur aliquam civitatem, veniunt induti pretiosissimis vestimentis, et inveniunt omnes viros civitatis palliis, et aliis pannis aureis et sericis adornatos, (in *canc*) à contrario sensu, quando homo venit in hunc mundum nascens de utero mulieris venit vestitus sordidissima veste, et egreditur per locum magis foetidum, et magis vilem qui sit in toto corpore mulieris.

3. Totus adventus hominis in hunc mundum est plenus doloribus, fletibus, gemitibus, et quamplurimis aliis passionibus non dicendis, quia nos videmus, quod (tunc *al man(?) Int lin, canc* tantum) mater patiens innumerabilibus doloribus cruciatur, et propter partum suum devenit ferè ad obitum corporalem, et quandoque plures propterea etiam moriuntur, ut patet omnibus, et puer qui nascitur plangit, flet et gemit propter maximas (passiones *canc*) compressiones, quas sustinet in nascendo.

4. Deus provisor omnium futurorum, nos videmus quod nulla creatura devenit in esse in hoc saeculum cum tanta miseria sicut homo, nam homo totaliter impotens et nudus nascitur in

4) Còpia de MOG IX, 1740, pp. 227-228:

Beati/ Raymundi Lulli/ Doctoris Illuminati/ et/ Martyris/ Magnus Liber/ Contemplationis/ in Deum./ Volumen II./ Liber III. / Distinctio XXIII./ De visu./ Caput CIII.

Quomodo homo videat humanum introitum in hunc mundum et exitum ab eo

1. *Deus gloriose, virtuose.* Tibi, *Domine*, detur et cognoscatur òmnis gloria et honor, qui demonstras nostris oculis corporalibus vilitatem et immunditiam materiae, quae exit de viro et muliere, de qua materia generatur et componitur homo, quando intrat in hunc mundum.

2. Sicut Rex vel nobilis Princeps, quando intrat in civitatem, venit nobilibus vestibus indutus, et invenit omnes vias civitatis ornatas et tectas pannis aureis et sericis, ita *Domine*, quando homo intrat in hunc mundum in sua nativitate, venit indutus valde immunda veste, et exit de immundiori et viliori parte, quae est in foemina. [p. 228]

3. Introitum nostrum, quando venimus in hunc mundum, *Domine*, video plenum doloribus et magnis angustiis; quia mater plorat et clamat et plangit propter graves dolores, quos sentit, et propter propinquitatem mortis, in qua est; et infans, qui nascitur, plorat et clamat propter magnam contritionem, quam sentit, et proptermagnum dolorem, quem sustinet in sua nativitate.

4. *O Rex Regum! O Domine Dominorum! O gloriose super omnes glorias! Non [Nos!] videmus, quod ulla creatura intret in hunc mundum ita captivè et miserè, sicut homo; quia ipse nascitur*

nex tot nuu e tot paubre e tot despoderat, e les bèsties e les aus, Sényer, nexen ab cuyr e ab pèl e ab plomes, e àn major forsa que hom no à a sa natiuitat.

5. Encara vesem, Sényer, que les bèsties ni les aus con nexen, que no nexen ab colpa ni ab peccat. Mas de nos altres, Sényer, no és enaxí, cor tuyt nexem en peccat e en colpa, per lo primer peccat del primer pare.

6. Nós vesem, Sényer, que con les bèsties ni les aus nexen en est món, que senpre que són nades àn forsa e sertea de percassar so d'on prenen uida, cor senpre se leuen les bèsties e uan a la mame-la de lur mare, e les aus senpre uan pelucant les semens de què uiuen, mas de nos altres, Sényer, no és enaxí; car, con som natz, moríem si la mamela no-ns metien en la boca, e, si no-ns bolcauen e no-ns aministrauen nostres mares, moríem.

7. Senyor misericordiós, aondós en totz béns; nós uesem, Sényer, que los infans, con són natz, que senpre són totz plens de tinya e de ronya e de tota sutzetat, cor en lo bressol on jaen e en los draps en què són enbolcatz, en tot pixen e en tot fan legeses e sutzetatz. Doncs, pus uil és nostra natiuitat, Sényer, que de nula altra creatura, cor les altres creatures no uesem que ajen tanta de ronya, ni no uesem que la on jasen fassen tantes de sutzetatz com nos altres fem.

8. L'entrament que nos altres fem, Sényer, en est món, tot lo veg ple, Sényer, de fam e de set e de calt e de fret, e tot lo ueg ple de defalimens, e tot lo ueg ple de malauties, e de innoràncies, e de pegeses e de mesquineses.

9. Aprés que som natz, Sényer, e som .j. poc cregutz e-ns comensam a regonèxer, senpre, Sényer, comensam a jugar e a córrer e a trebalar, e fem causes d'on no-s segex negu profit. On, enaxí com

mundo. Sed bruta animalia quadrupedalia et aues nascuntur cum coreo et plumis, et maior perfectio (*al man in mg* perceptio) quam hominibus exigendi necessitatem sue vite, naturaliter inest eis.

[5] Item, nos videmus intellectualiter quod culpabilia seu criminosa bruta animalia, sed proch dolor, quia de nobis miseris non est ita, quia omnes culpabiles nascimur cum peccato propter primum peccatum inobediencie prothoplasti.

[6] Nos videmus ad oculum quod quando animalia irrationabilia sunt nata in hoc mundo, statim habent industriam, qua sua necessaria exigendi, quia mox quadrupedalia animalia ambulat et currunt ad vbera matris sue et aues mox similiter rostro suo semen capiunt de quo viuunt: sed aliter est de nobis, quia nos, nisi matres nostre uel alie sua vbera in ore nobis ponerent ad sugendum et non nos pannis inuoluerent et facerent alia necessaria multa nobis, vt cuiquam euidenter apparet, iusta vita perfrui non possemus.

[7] Domine Deus, cordium hominum perscrutator, nos videmus quod infantes paruuli post modicum temporis spacium sue natiuitatis, scabiem et quamplures alias sordes paciuntur et seipsos inquinant immundisia sui stercoreis, vrine; ergo, vt cernere quisque potest, nulla creatura irrationabilis est ita immunda in tempore sue infancie, vt sic loquar, sicut est racionabilis creatura nec tot subiacet nocumentis.

[8] Tota nostra conuersacio huius mundi est plena fame, siti, calore, frigore et multis aliis grauibus innumerabilibus et vndique est, si bene inspexerimus, viciosa.

[9] Domine Deus, quando iam ad etatem deuenimus puerilem et boni et mali diferencia patet nobis, ita quod cautela incipit iam in nobis, tunc incipimus labi in vetitum, quam operari ea,

hoc mundo. Sed cuncta animalia et aves nascuntur cum corio et plumis, et habent maiores vires, quam homo in sua nativitate.

Item videmus, quod animalia et aves dum nascuntur, non nascuntur cum culpa, nec cum peccato, sed nobiscum res est aliter, quia omnes nascimur in peccato et in culpa propter primum peccatum nostri primi parentis.

Nos videmus quod cum animalia et aves nascuntur in hoc mundo semper, (nascuntur cum viribus *canc*) postquam nata sunt habent vires, et eunt ad querendum hoc, unde vitam sustentant, quia semper sese elevant et vadunt ad ubera matris suae, et aves semper quaerunt semina, de quibus vivunt; sed aliter est nobiscum, quia postquam nati sumus, moreremur nisi matres nostre mamillas ori imponerent, et nisi nos pannis involverent, et nobis necessaria administrarent, moreremur.

Misericors Domine omnibus bonis abundans, nos videmus quod infantes, postquam sunt nati, semper sunt pleni scabie, tinea et aliis sordibus, et seipsos inquinant immunditia sui stercoris et urinae, ergo ut cernere quisque potest, nulla creatura irrationabilis est ita immunda in tempore suae infantiae, ut sic loquar, sicut est rationabilis creatura, nec tot nocumentis subiecta. (*Seq* ide nostra *canc*).

Ideo nostra conversatio huius mundi est plena fame, siti, calore, frigore et multis aliis aliis (!) innumerabilibus generibus, et undique est vitiosa si bene inspeximus.

Domine Deus, cum iam ad aetatem puerilem devenimus, et boni et mali differentia nobis patet, ita quod cautela jam incipit in nobis incipimus etiam plus labi in vetitum, quam operari ea,

totus nudus et pauper et impotens, et bestiae et aves nascuntur indutae corio et pilis et plumis, et habent maiorem fortitudinem, quam homo, in sua nativitate.

5. Etiam videmus, *Domine*, quòd bestiae et aves, quando nascuntur, nascuntur sine culpa et peccato; sed non est ita de nobis, quia omnes nascimur in peccato et culpa propter primum peccatum primi Parentis.

6. Nos videmus quod bestiae et aves, quamprimum sunt natae, habeant fortitudinem et industriam ad inquirendum res, de quibus sumant vitam; nam bestiae statim surgunt et eunt ad mammam suae matris et aves statim querunt semina, de quibus vivant; sed de nobis, *Domine*, non est ita; quia, quando sumus nati, moreremur, nisi mammam nostro ori imponerent, et nisi nos pannis involverent, et nobis ministrarent nostrae matres.

7. *Domine misericors, abundans omnibus bonis!* Nos videmus, quod, quando infantes sunt nati, statim sunt pleni foetore et immunditia; quia ubi jacent, et in pannis, quibus sunt involuti, mingunt et faciunt foeditates et immunditias: igitur, vilior est nostra nativitas, quam ullius alterius creaturae; quia non videmus, quod aliae creaturae habeant tantam immunditiam, nec in locis, ubi iacent, faciant tot spurcitas, sicut nos facimus.

8. Video, *Domine*, quod noster introitus in hunc mundum sit plenus fame et siti et calore et frigore, et ipsum video plenum defectibus et infirmitatibus et ignorantibus et stupiditatibus et miseriis.

9. Posteaquam aliquantulum crevimus, *Domine*, et incipimus habere discretionem, statim incipimus ludere et currere et laborare, et facimus res, de quibus nulla utilitas sequitur: igitur,

nosaltres deuríem comensar a lausar e a benesir uós, qui auets donat éser, e nos altres, Sényer, fem e desim tals causes, qui re no ualen.

10. Uertader Senyor, saui en totes sauieses, noble en totz honramenz, nós uesem, Sényer, que·ls infans, après que són .j. poc cre-[f. 94c]-gutz, que usen més de la natura de la potència sincitiva que de la natura de la potència racional; e per aysò, Sényer, fan causes sens rasó e sens profit.

11. Nós uesem, Sényer, que con hom és peruengut a la edat, on hom poria segir la natura de la potència racional, que primerament en sa juuentut comensa hom a segir les uies de peccat, e usa hom de la rasó en obres de peccat, e aclina hom la rasó a la sensualitat.

12. Nós uesem, Sényer, que·ls homes d'aquest món, que d'entrò a .xl. ans crex e muntiplica lur edat e lur natura. Mas de .xl. ayns a amunt, Sényer, comensa hom a declinar e a enuelir e a tornar lo cors a la terra. On, enaxí com uesem, Sényer, que pujam per juuentut, enaxí, Sényer, uesem que casem e que·ns bexam per uelesa.

13. A Senyor sant! A Senyor graciós! A Senyor ple de uertús e de forsa! Nós uesem, Sényer, que en est món los uns jc moren jóuens e los altres jc moren uels. On, tuit uenim en est món crexents de grau en grau; mas tuyt no ixim d'aquest món, Sényer, deuallans de grau en grau.

14. En aquest món, Sényer, enaxí com ic intram ab plors, e ab làgremes, e ab trebals, e ab angoxes e ab dolors, enaxí ueg, Sényer, que tuyt ixim d'aquest món ab plors e ab dolors, e ab trebals e ab angoxes de la mort.

que sunt nobis licita permissa, et sicud nos te laudare et glorificare incipere deberemus, qui nos creasti de nichilo ad tuam gloriam finaliter possidendam, sic nos incipimus facere inhonesta et contraria tuis iussis.

[10] Gloriosissime Domine, spes vnica saluandorum, manifeste videmus quod pueri, ex quo aliquantulum sunt adulti, plus vtuntur natura potentie sensitue quam natura potentie rationalis, et propter hoc plus inuilia quam vtilia operantur.

[11] Nos videmus quod quando homo peruenit ad eam etatem, qua existens naturam potentie rationalis potest sequi, ipse vias incipit sequi peccatorum, eciam malis operibus abvtitur ratione, eam sensualitati inclinans et submittens.

[12] Virtus crescens humani generis vsque ad etatem XXV. annorum continue augmentatur, sed postquam incipit decrescere et natura amittere vires suas, vnde visibiliter constat nobis quod sicud iuuentus facit vires nostri corporis pululare et fortificat omnia membra nostra, sic senectus, que post predictum tempus incipit, tunc in homine debilitat et subtrahit humano corpori omnes vires.

[13] Domine Deus, cuius (*al man in mg* statum) permutacio corporis non permutat, oculis corporalibus videmus quod alii homines ingrediuntur uniuerse iuuenes viam carnis et [alii, qui ad etatem decrepitam peruenerunt, vnde omnes crescentes gradatim ab hoc seculo non migramus].

[14] In hoc seruatur nobis omnibus eadem similitudo et equalitas in hoc mundo, quia omnes deuenimus cum flelibus, planctibus, doloribus et anxietatibus in hunc mundum et cum istis eisdem passionibus, et cum pluribus eciam adueniente morte discedimus ex hoc mundo].

quae sunt nobis licita et permissa, et sicut nos deberemus incipere te laudare et glorificare, qui (*corr* quod) nos creasti de nihilo ad possedendam finaliter tuam gloriam, sic nos incipimus facere inhonesta et contraria tuis iussis.

Gloriosissime Domine spes unica salvandorum (*corr* salvandarum?) manifestè videmus quod pueri ex quo aliquantulum sunt adulti plus utuntur naturâ potentiae sensitivae quam naturâ potentiae rationalis, et propter hoc plus inutilia quam utilia operantur.

Nos videmus quod quando homo pervenit ad eam aetatem, in qua existens naturam potentiae rationalis potest sequi, ipse incipit sequi vias peccatorum, etiam in malis operibus abutitur ratione eam sensualitate inclinans et submittens.

Virtus crescens humani corporis usque ad aetatem viginti quinque annorum continuè augmentatur, sed postea (natura *int lin*) incipit decrescere, et amittere vires suas, unde visibiliter nobis constat, quod sicut iuventus facit vires nostri corporis pullulare, et fortificat omnia nostra membra, sic senectus, quae post praedictum tempus incipit, debilitat etiam in homine, et subtrahit humano corpori omnes vires.

Domine Deus, cuius statum permutatio corporis non permutat, videmus (v- *corr* o-) oculis corporalibus quod alii homines iuvenes ingrediuntur viam universae...

quando deberemus incipere laudare et benedicere Te, qui nobis dedisti *esse*, facimus et dicimus tales res, quae nihil valent.

10. Vere, Domine, sapiens in omnibus sapientiis, nobilis in omnibus magnificentiis! Nos videmus, quod infantes in pueritia plus utantur naturâ potentiae sensitivae, quam naturâ potentiae rationalis, et ideo faciant res sine ratione et utilitate.

11. Nos videmus, Domine, quod, quando infans pervenit ad aetatem, in qua posset sequi naturam potentiae rationalis, primo in sua iuventute incipiat sequi vias peccati, et utatur ratione in operibus vitiosis, et inclinet rationem ad sensualitatem.

12. Nos videmus, Domine, quod aetas et natura hominum huius mundi usque ad viginti quinque annos crescat et multiplicetur, sed post quadraginta annos incipiat declinare et senescere et reddere corpus terrae; igitur, sicut videmus, quod ascendamus per iuventutem, ita videmus, quod descendamus per senectutem.

13. O Domine sancte! O Domine gratiosse! O Domine plene virtute et fortitudine! Nos videmus quod in hoc mundo quidam moriantur iuvenes et alii senes: igitur omnes venimus in hunc mundum crescendo de gradu in gradum, sed non omnes eximus de hoc mundo descendendo de gradu in gradum.

14. Sicut omnes intramus in hunc mundum cum ploratibus et lacrymis et laboribus et angustiis et doloribus, ita video, Domine, quod omnes exeamus de hoc mundo cum ploratibus et doloribus et laboribus et angustiis mortis.

Aquestes quatre versions del capítol CIII del *Llibre de contemplació en Déu* no sols ens innoven d'un episodi en la preparació del text a publicar en l'edició Mognuntina, ans sobretot, si no m'erro, ens permeten de preguntar-nos si la intenció més primerenca no fou la d'aprofitar un text llatí ja preexistent, com el de l'actual Clm. 10518, però que després d'alguna prova fou desestimada a favor d'una traducció nova i directa d'un text català en la línia dels dos actuals còdexs de Milà, Biblioteca Ambrosiana i en concret del A. 268. Inf., ff. 94a-95a. I aquesta pregunta ens permet d'altres, com és ara la de si per al primer centenar de capítols (en concret per als cent-dos primers) hom tingué en compte d'altres possibilitats, com és ara la de reproduir el text llatí de l'edició de París 1505, a cura de Jacques Lefèvre d'Étaples (RD 35, pp. 32-33). Hi ha tema d'estudi.

Munic, setembre del 2008